

FORM FOUR TERM ONE EXAM 2017

**KISWAHILI 102/3
MWONGOZO WA KUSAHIHISHA**

SCHOOLS NET KENYA
Osiligi House, Opposite KCB, Ground Floor
Off Magadi Road, Ongata Rongai | Tel: 0711 88 22 27
E-mail: infosnkenya@gmail.com | Website: www.schoolsnetkenya.com

KISWAHILI 102/3

MWONGOZO WA KUSAHIHISHA

1. **USHAIRI**
 - a) Masivina/huru/vue/mauve – halifuati kanuni za utunzi (al 2 1x2 kutaja)
 - Kueleza /1
 - b) Nasaha
 - i) Dereva/utingo – kuamka mapema kuwapeleka wasafiri kazini mwao /1
 - ii) Mkulima – amka mapema na kwenda shambani kulima'. /1
 - iii) Mhadimu – ili anunue vitu muhimu vinavyo hitajika katika upishi mfano maziwa. /1
 - c) (i) dereva na utingo watalaaniwa/laumiwa na wasafiri ikiwa hawataajibika kazini mwao wakaki ufaao.
 - (ii) mkulima atashindwa kufanya kazi kukiwa na joto kwani jua litachoma. /1
 - (iii) mhadimu atatorokwa na wateja endapo atawapikia chai isiyona maziwa akichelewa kuyawahi /1
 - (lazima mwanafunzi ataje m/kazi na atakavyoathirika)
 - d) Mwanafunzi anahitajika kuamka mapema ili
 - awe nawakati wa kutosha wa kusoma /1 Asikose kiamsha kinywva/staftahi/kisebeho.
 - e) Tamathali za usemi
 - (i) Methali – ajaye kisimani mbele hunywa maji maenge.
 - Awali na awali awalimbovu hamna.
 - (ii) Msemo/nahau- utayarambamakombo
 - kukipakisogo.
 - (iii) Takiriri – awali ndio awali mbovu hamna.
 - (iv) Tashbihi–wakiambaemithiliyaibili /1
 - f) Matumizi ya beti
 - Matumizi ya mishororo
 - Matumizi ya lugha nyepesi
 - Matumizi ya maneno ya Kiswahili sanifu. /1x 2
 - g) Mshairi anasema akuwa mtu ambaye hufanya jambo nzuri mapema kabi aya wengine hufanikiwa sana.
 - Anaendelea kusema kuwa Yule achelewaye hupata hasara nama sumbukona hivyo ana wahimiza watu wasi wewakikanya. /1
 - h) Wakuapize- wakulaani/wakuombe mabaya/wakufikirie maovu. /1
 - Jasadini – mwilini /1
 - i) Mishata
 - Wasije wakateteshwana
 - Mpini uukamate
2. “Mchimba kisima huingia mwenyewe “Jadili ukweli wa methali hii. Wahusika tofauti tofauti wana Chimba visima vyao wenyewe k. m
- a. **Mtemi Nasaba Bora**
 - Ananyakuwa mashamba ya watu isiyo halali jambo lifanyalo utawala wake kufikia tamati
 - Anamdanganyia yusufu amu yake Amani kuwa ndiye aliyemuua babake chichiri.
 - Anakuwa na tabia ya kichoma faili za watu anapokuwa katika idara ya ardhi.
 - Anajiingiza katika maadili mapotovu na lowela maozi jambo linalo pelekea mwanawe (Mashaka) kuwa mwehu.
 - Anampeleka mwana wema madhubuti kusoma ng ‘ambo na anaporudi anamuasi babake.
 - Anamkaribisha na kumuajiri amani nyumbani kwake pasipokujua kuwa baadaye ataungana na madhubuti mwanaye kumtoa mamlakani.
- b. **Mwalimu majisifu**
- Anaachukuwa msuada wa Amani nakujifanya kuwa mwandishi na anapoitwa mkokotoni kuelezea juu ya kitabu hicho anashindwa.
- Anajihusisha katika ulevi wa kupindukia jambo linalopelekea kupoteza kazi katika idara mbalimbali.
- c. **Amani**
- Anaingia chumbani mwa mtemja napoitwa na Zuhura jambo linalopelekea kupigwa naMtemi.
- Analekea sokomoko akitarajia kutingisha kiberiti na kufanikiwa.
- Anaajiriwa kwa Mtemi wasabi bora
- Jambo linalopelekea kumwoko a amu yake Yusufu aliyekuwa kafungwa gerezeni.
- d. **Imani**
- Anakataa kwenda kuhudhuria sherehe ya siku kuu ya wazalendo jambo lipelekea lokwa kupigwa makumbo na aska
- e. **Matukoweye**
- Anachukuwa kipasa sauti na kwanza kuzungumzia ubaya wa mtemi nasaba bora Katika mkutano wa sherehe ya siku kuu za wazalendo, jambo linalopelekea kufungwa kwake.
3. Ni nini hii? What is this?
- a. Eleza muktadha w dondoo hili.
 - Anayesema – Mtemi Nasaba
 - Anamwambia Amani
 - Hapani Nyumbani kwake asubuhi.
 - Amani alikipata kitoto kidogo mlangoni mwa kibanda chake na hivyo kukipeleka kwa Mtemi Nasaba

b. Eleza nia saibu ya kinachoashiriwa.

Kinacho ashiriwa hapa ni kitoto uhuru na masaiibu yakipatacho nikama yafuatayo:

- Kinakosau pendu wa wazazi wake.
- Kinatupwa mlangoni mwa kibanda cha Amani ambapo kunabaridi kali.
- Kinakosa mazingira bora kwani kinakaa katika chumba cha Amani ambamo si mazingira bora.
- Kinakosa matibabu bora kama hospitali ya nasaba bora wauguzi wanakipuuza.
- Kitoto hiki uhuru kinakufa. Kifo chake kinatokea pale kinapokosa kuhudumiwa hospitalini.
- kitoto hiki kinakosa wazazi. Jambo hili linatokea pale mamake anapokitupa mlangoni pa Amâni huku babake Mtemi anajifanya kutokijua
- Kitoto hiki kinakosa lishe bora. Amani ambaye ni babake wa kupanga hana uwezo wakutosha wakukipa kitoto hiki lishe bora.

c. Taja na ufafanue mbinu za uandishi katika dondoo hili.

(ala 4)

- Maswali ya balagha –yasiyo hitajii na jibu.
- Kuchanganya ndimi- amechanganya Kiswahili na kingereza.

4. (a) Msemaji ni meya

Asemewa – siki

/1

Kwa meya nyumbani

/1

Kumweleza hali mbaya ya wana cheneo

/1

(b) anamweleza Meya wazi shida za wana cheneo

- ukosefu wa chakula

- watoto kufa

- utapia mlo

- ukosefu wa dawa

- gharama ya maisha imepanda

- watoto kufa kwa njaa na ugonjwa

- watu kula mizizi na matunda ya rnwituni

-atatue matatizo ya wananchi

- awache kujilinganisha na majirani.

(Alama 1x8=8)

Siki

(c) -mstahimilivu

- mzalendo halisi

-mwajibikaji

-jasiri

-bidii kazini

-busara *Mwanafunzi aeleze sifa hizi si kutaja tu*

— idhaa ya cheneo icheze nyimbo za uzalendo kabla na baada ya vipindi maarufu.

/1

- anaitisha mkutano wa wanakamati wote wa kamati ya meya.

/1

5. Meya kudai anawapenda watu ilihali maslahi yao hayashughulikiwi

-dai kuwa mji wa cheneo ulikuwa na amani na maendeleo ya kipekee ilhali unashida nyngi sana ukosefu wa huduma bora za kiajijiananjaa.

- kujipendekeza kuwa wandani wa Meya-diواني wa I, II. Bili ni mnafiki, wamempotosha ili wafaidike.

-unyeyekevu wa wahudumu- Gedi, Dida, askari-ni kuogopa tu kuchukuliwa hatua Dida

-Dida anapowakejeli Meya na askari kuhusu mamlaka yao ya cheneo kwa meya na bunduki kwa askari.

- mhubiri ni mnafiki-anajifaidisha kifedha

Sala yake hasemi ukweli kuhusu Meya aliyejawa na wovu.

HADITHI FUPI

6. (a) -msemaji ni msimulizi

-anamwambia Aziza mkewe,

- Wako nyumbani mwao

- Wanazungumzia kazi

(b) -Msimulizi alidhani angemchongaAziza awe kama mke aliyemtamani akakumbwa na pingamizi.

-alidhani Aziza kuwamnyamavu, alishangaa

-Aziza aliyomwelezea alipoamua kufungua moyo wake.

-Alidhani kuwa Aziza kukulia shambani angefuata kila alilomweleza, akapata Aziza ana msimamo wake

-alidhani Aziza angefurahia kufanyiwa kazi zote

Alidhani Aziza angethamini anayomweleza

Alidhani angepata mke wa kudumu, Aziza anaitisha talaka

(6x 1 = 6)

(c) .-msimamo thabiti

-mpewa uhuru

-mwenye elimu ya zamani

-mwenye ari ya kazi

-mwenye busara

-mjasiri

(*mwanafunzi aeleze, akitaja tu asipewe alama*)

(d) -kujinadhifisha tu na kwenda kuzurura, hafanyi kazi yeyote.

-wazazi wake wana ikimu haja zake za pesa.

-kisomo chake hakikumfaidi ilihali amesoma.

-mkono yake ni laini (nyororo) hawezi kumridhisha mkewe

-amemwoa ilahali mtakianatakatalaka.

7. -amemwaibisha Aziza. (5x1 =5)
 mwanamke
 Chombo cha starehe
 -mlevi
 -mpenda anasa
 -msomi
 -tamani ujasiri (mwenye tama)
 -kahaba/mzinifu
 -mwenye busara-Aziza
 -jasiri
 -mpenda kazi
 -msomi
 -mwenye msimamo thabiti
 -mpenda uhuru
 -mpenda
 Msomi
 Mhalifu/tapeli k.m Fiona
 Msherati
 Msaliti
 Mpenda raha-Asha/Josfina
 Mchangamfu-Asha
 Mwoga-Asha
8. Mawaidha
 (a)
 i) maana – ni maelezo /taarifa ambayo hutolewa mbele ya hadhira kuhusu mada fulani.
 - ni mazungumzo rasmi yanayotolewa katika vikao rasmi. (1 x 2 =2)
 ii) Hutolewa na watalamu/wawakilishi wa watu/ mji wa adhi/ nasaha wakati/ baada ya chajio,
 -wanaotoa huwa naumiliki mkubwa wa lugha.
 -hutolewa kwa nafsi ya kwanza.
 -viziada-lugha hutumiwa
 -maswali ya balagha pia hutumiwa
 -huwa na mada mahsusi sikuzungumzia tu jambo lolote. (4 x 1 = 4)
 (b) – hupitisha ujumbe wa dharura kuhusu matukio ya dhamira kamante
 - kitambulisho cha jamii-huonyesha ufundi wa kutumia vyombo kutegemea jamii.
 -Ni nyenzo za kukuza uzalendo
 -hukuza ubunifu
 Njia rahisi za kuwasilisha ujumbe bila kutegemea sauti ya mtu.
 Zozote $5 \times 2 = 10$
 (c) –huimbwa taratibu kwa sauti na mahadhi ya chini
 - huimbwa kuwabembeleza watoto walale/ wanyamaze wanapolia.
 -huwa fupi
 -kuna takriri katika kibwagizo/wimbo
 - lugha huwashawishi/ ahadi hutolewa kwa mtoto. $2 \times 1 = 2$
 Mawaidha
 (a) (i) Ni mashauri ya kuelekeza au kuonya
 (ii) Sifa za mawaidha
 (i) Huhusishwa na kundi maalum katika jamii hasa watu wazima kwa wadogo
 (ii) Huweza kutolewa katika miktadha tofauti au sherehe mbalimbali
 (iii) Huonyesha matumizi makubwa ya ufasaha wa lugha
 (iv) Lugha inayotumiwa huwa na uwezo mkubwa wa kuathiri wanaolengwa
 (v) Hutofautiana kimaudhui na hutegemea hadhira inayohusika
 (vi) Wakati mwingine hufungamana na jinsia ya wanaohusika k.m wasichana waweza pewa nasaha tofauti na wavulana